

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

การค้าระหว่างประเทศมีบทบาทและความสำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของโลกมาหลายทศวรรษ เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการเร่งรัดพัฒนาประเทศ ทั้งนี้ เพราะการค้าระหว่างประเทศทั้งด้านการส่งออกและการนำเข้าเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้การใช้และการจัดสรรทรัพยากรของโลกเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การค้าระหว่างประเทศเป็นการค้าที่มีการแข่งขันสูง... เมื่อมีประเทศคู่แข่งกันในตลาดโลกเพิ่มขึ้นย่อมมีการกีดกันทางการค้าหลายรูปแบบ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงมีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ เกิดขึ้น เพื่อให้การแข่งขันในการค้าระหว่างประเทศมีความเสมอภาคกัน ทั้งประเทศมหาอำนาจกับประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนา (สมพงษ์ เพื่องอารมย์, 2546, น. 2-4)

สนธิสัญญาทางการค้าระหว่างประเทศหรือความตกลงว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (General Agreement on Tariffs and Trade : GATT) เป็นสนธิสัญญา ด้านการค้าระหว่างประเทศที่จัดทำขึ้นในปี พ.ศ. 2491 โดยความคิดริเริ่มของประเทศ 23 ประเทศ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การค้าระหว่างประเทศเป็นไปโดยเสรี ส่งผลต่อความอยู่ดีกินดีของประชาชน ปัจจุบันมีประเทศสมาชิกทั้งหมด 127 ประเทศ...เนื่องจากกดดันหลักการแก้ไขปัญหามหาภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ (Non-discrimination) โดยต้องการให้การค้าเสรีมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แกตต์จึงเน้นการเจรจาพหุภาคีเพื่อลดปัญหาอุปสรรคการค้า... ซึ่งนับตั้งแต่ก่อตั้งแกตต์ จนถึงปัจจุบัน แกตต์ได้มีการเจรจาการค้าพหุภาคีมาแล้ว 8 รอบ (เกริกไกร จีระแพทย์, 2539, น. 15-17)

การเจรจาการค้าในรอบที่แปดของแกตต์ ที่ประเทศอุรุกวัย เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2529 “เป็นรอบที่มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดคือ ยกฐานะของแกตต์ เป็นองค์การการค้าโลก (WTO) เพื่อทำหน้าที่ควบคุมการใช้มาตรการการค้าของประเทศสมาชิกและยุติข้อพิพาททางการค้าเพื่อให้การแข่งขันในตลาดโลกเป็นไปอย่างถูกต้องและเป็นธรรม” (คณะอนุกรรมการเพิ่มขีด

ความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ, 2538, น. 93) ซึ่งทำให้เกิดการรวมตัวกันของประเทศในภูมิภาคเดียวกันทางเศรษฐกิจ เช่น เขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (NAFTA) โครงการเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA)

เหตุการณ์ก่อการร้ายที่ตึกเวิร์ลเทรดในสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2544 ทำให้เศรษฐกิจโลกถดถอยลงมาก อัตราการขยายตัวลดลงเหลือเพียงร้อยละ 2.4 ในปี 2544 จากที่เคยขยายตัวร้อยละ 4.8 ในปี 2543 และเป็นไปทั่วทั้งโลก ไม่ว่าประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอย่างสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป ญี่ปุ่นและประเทศกำลังพัฒนา แต่ในปี 2546 เศรษฐกิจโลกเริ่มฟื้นตัวและเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ อัตราการขยายตัวเพิ่มเป็นร้อยละ 3.2 สำหรับในด้านปริมาณการค้าโลกก็มีแนวโน้มที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น จากที่เคยขยายตัวไม่ถึงร้อยละ 1 ในปี 2544 ก็เพิ่มขึ้นเป็นประมาณร้อยละ 3 ในปี 2546 ขณะเดียวกัน ทิศทางการค้าโลกมีแนวโน้มที่จะเป็นเสรียิ่งขึ้น นับตั้งแต่ปี 2544 ซึ่งสมาชิกองค์การการค้าโลก ประกาศเปิดการเจรจาเสรีทางการค้าหลายฝ่ายรอบใหม่หรือที่เรียกว่ารอบโดฮา (เพราะประชุมที่กรุงโดฮา ประเทศกาตาร์) แต่การเจรจาก็ไม่คืบหน้า (“ทำไมไทยต้องทำ FTA หลีกไม่ได้หนีไม่พ้นเป็นผลประโยชน์ของชาติ,” ออนไลน์, 2547) และยังไม่มียุทธศาสตร์ที่จะสรุปได้ เนื่องจากการเจรจาสินค้าภาคเกษตรเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดเพราะตลาดสินค้าเกษตรโลกยังเต็มไปด้วยการอุดหนุนและคุ้มครองโดยเฉพาะตลาดในประเทศพัฒนา จึงเป็นสาเหตุให้ประเทศสมาชิกหลายประเทศหันไปจับคู่เปิดเขตการค้าเสรี 2 ฝ่าย (Free Trade Area : FTA) หรือเป็นกลุ่มประเทศมากขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นกระแสไปทั่วโลก ในปัจจุบันมีจำนวนเกือบ 300 ความตกลง ซึ่งร้อยละ 70 เป็นความตกลงสองฝ่าย โดยมีทั้งประเทศใหญ่และประเทศเล็ก เช่น สหรัฐอเมริกา-สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา-ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา-จอร์แดน ญี่ปุ่น-สิงคโปร์ ญี่ปุ่น-เม็กซิโก ฯลฯ รวมทั้งกลุ่มภูมิภาค เช่น เขตการค้าเสรีอเมริกา อาเซียน-จีน ญี่ปุ่นและสาธารณรัฐเกาหลี ได้ให้ความสนใจและหันมารวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและจัดทำเขตการค้าเสรีระหว่างกันอย่างแพร่หลายทั้งในระดับทวิภาคีและระดับภูมิภาค เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและต่อสู้กับการกีดกันทางการค้า ที่นับวันจะทวีความรุนแรงขึ้น

พัฒนาการดังกล่าวทำให้ประเทศไทยซึ่งมีระบบเศรษฐกิจแบบเสรีและผูกพันกับต่างประเทศเป็นอย่างมากทั้งด้านการค้าและการลงทุน จำเป็นต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก กอปรกับรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศให้มีการกระจายตลาดไปยังตลาดใหม่ ๆ ที่มีศักยภาพ และขณะเดียวกันให้รักษาสถานะเดิมไว้ การจัดทำเขตการค้าเสรีจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในการเปิดตลาด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างพันธมิตรทางการค้า ลดอุปสรรคทางการค้าทั้งด้านภาษีและมิใช่ภาษีปัจจุบัน ทำให้สามารถ

เข้าสู่ตลาดเป้าหมายใหม่ได้โดยสะดวกและมีความคล่องตัวยิ่งขึ้น อีกทั้งเป็นการสร้างโอกาสและความได้เปรียบทางการแข่งขันทางการค้า (“คำกล่าวเปิดการสัมมนา,” ออนไลน์, 2547) ดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศและเพิ่มโอกาสการส่งออก ดังนั้น “นโยบายการค้าเสรี (FREE TRADE AGREEMENT : FTA)” จึงถือเป็นสิ่งที่ดีและจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะโลกยุคใหม่ที่พัฒนามากทำให้เกิดโอกาสใหม่ทางธุรกิจมากมาย ทุกประเทศจึงเร่งขยายการผลิตไปขายในตลาดโลกไร้พรมแดน การผลิตและการบริการจึงเพิ่มขยายและขายไป-มาได้ทั่วโลก การเจรจาเอฟทีเอ จึงเป็นสิ่งที่เพิ่มโอกาสให้กับประเทศไทย สามารถก้าวไปลงทุนและค้าขายในตลาดที่ใหญ่ขึ้น ภายใต้ระบบการแลกเปลี่ยนและพึ่งพากันมากขึ้น แต่ปัญหาใหญ่ที่ตามติดมาก็คือ “การแข่งขัน” ในรูปแบบต่าง ๆ จะเกิดขึ้นควบคู่กันทันที ทั้งนี้การได้ประโยชน์จากการเจรจาเปิดเสรีทางการค้าต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขสำคัญคือ การต้องสร้างความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจไทย (ธงชัย สันติวงษ์, 2547, น. 15)

เป้าหมายในการจัดทำ เอฟทีเอ ของประเทศไทย

1. เพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันในตลาดคู่ค้าเดิม ซึ่งมีความได้เปรียบลดลง เสริมสร้างและขยายตลาดใหม่ (Competitiveness)
2. เพื่อดึงดูดการค้าการลงทุนจากต่างชาติให้ไทยเป็นศูนย์กลาง การลงทุนในภูมิภาค (Investment hub)
3. เพื่อขยายสู่ทางการค้าการส่งออกของไทยอันจะช่วยให้ประเทศชาติมีรายได้ มีการจ้างงาน และทำให้ประชาชนกินดีอยู่ดี (Economic Prosperity and Population Well-being) (“เขตการค้าเสรี : ยุทธศาสตร์ในการส่งออก,” ออนไลน์, 2548)

การจัดทำเขตการค้าเสรีเป็นยุทธศาสตร์เชิงรุกในการค้าระหว่างประเทศของไทย ซึ่งเดิมมีการเจรจาตกลงการค้ากันในองค์การการค้าโลก แต่การเจรจาของไทยไม่ได้รับผลตามที่ต้องการ เพราะไทยเป็นประเทศเล็กในองค์การการค้าโลกที่มีสมาชิกอยู่ 147 ประเทศ (ณ วันที่ 1 สิงหาคม 2547) ประเทศไทยจึงพยายามหาแนวร่วมโดยให้มีการเจรจาการค้าแบบทวิภาคีในเรื่องที่ต้องการและมีผลประโยชน์ร่วมกัน ประเทศที่ทำ FTA กับไทยต้องเป็นประเทศที่มีศักยภาพสูงในเรื่องประชากร (“การบรรยายพิเศษเรื่อง การค้าระหว่างประเทศและการจัดทำเขตการค้าเสรี,” ออนไลน์, 2546) มีกฎระเบียบทางการค้าระหว่างประเทศที่มั่นคง หรือเป็นกลุ่มประเทศที่มีการ

รวมตัวอย่างเป็นรูปธรรมแล้ว เพื่อประหยัดเวลา ทรัพยากรและเพื่อให้การเจรจาประสบผลสำเร็จ (Substantial)

ในการพิจารณาขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้า สำหรับประเทศเล็กและเปิดกว้างต่อการค้าโลกเช่นประเทศไทยนั้น จะต้องคำนึงถึงความสามารถในการแข่งขันของปัจจัยภายในประเทศ (National Competitiveness) ซึ่งก็คือ ปัจจัยที่จะเอื้ออำนวยให้ประเทศสามารถผลิตสินค้าและบริการให้ทันต่อความต้องการของตลาดได้ในต้นทุนที่ต่ำโดยเปรียบเทียบ ที่สำคัญได้แก่ ความพร้อมของการผลิตพื้นฐาน ระดับเทคโนโลยี ความสามารถของแรงงาน การพัฒนาระบบพื้นฐานและเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจที่จะเอื้ออำนวยให้การผลิตเหล่านั้น มีความยั่งยืน และสามารถรักษาอัตราการเจริญเติบโตไว้ได้อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งต้องคำนึงถึงความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศ (International Competitiveness) คือ ความสามารถที่จะนำเอาข้อได้เปรียบ ภายในประเทศเป็นปัจจัยในการแข่งขันกับประเทศคู่แข่งอื่น ๆ รวมถึงความเหมาะสมในการวางตัวสินค้าในตลาด การหาตลาดใหม่ และการเจรจาการค้าเพื่อลดข้อกีดกันทางการค้าให้เกิดความได้เปรียบเมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่งอื่น ๆ (คณะกรรมการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ, 2538, น. 10)

ข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทย-จีน (ความตกลงเร่งลดภาษีขั้นต้นของกรอบความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างอาเซียนกับจีน) และข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย (TAFTA) เป็นข้อตกลงที่ประเทศไทยได้มีการลงนามทำสัญญาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

นับจากความตกลงเร่งลดภาษีสินค้าผักและผลไม้ระหว่างไทย-จีน มีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2546 สำหรับสินค้าทุกรายการภายใต้พิกัดอัตราภาษีศุลกากรที่ต้องทำการลดภาษีระหว่างกันให้เหลือร้อยละ 0 ได้ก่อให้เกิดการขยายตัวทางการค้าระหว่างสองประเทศ ซึ่งเนื้อหาของข้อตกลงได้กล่าวถึงเฉพาะการลดภาษีระหว่างกันเท่านั้น แต่ปราศจากเงื่อนไขอื่น ๆ ที่สำคัญ เช่น เงื่อนไขเกี่ยวกับมาตรการปกป้องพิเศษ (Special safeguard) และการระงับข้อพิพาท (Dispute settlement) ที่ระบุว่าหากลดภาษีลงแล้วมีการนำเข้าสินค้าจะเป็นเหตุให้อุตสาหกรรมภายในได้รับผลกระทบ ทั้งสองฝ่ายสามารถกลับไปใช้ในอัตราภาษีเดิมได้ และยิ่งไปกว่านั้นกลุ่มสินค้าที่ทำการเปิดตลาดระหว่างกันก็เป็นสินค้าที่มีความอ่อนไหวมากที่สุดรายการหนึ่ง (สมชาย เอกสุวรรณ, 2547, น. 37)

กรมการค้าต่างประเทศได้รายงานสถิติการส่งออก-นำเข้าสินค้าผักและผลไม้ภายใต้ข้อตกลงเขตการค้าเสรี ไทย-จีนในช่วง 8 เดือน ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2546-พฤษภาคม 2547 การส่งออกผักและผลไม้ของไทยมีปริมาณ 1,360,625 ตัน (เพิ่มขึ้นร้อยละ 23) มีมูลค่า 5,647.92 ล้านบาท (เพิ่มขึ้นร้อยละ 26) เมื่อเปรียบเทียบกับ การส่งออกของไทยไปจีนก่อนมีข้อตกลงเอฟทีเอกับจีน (ต.ค. 2545-เม.ย.2546) สำหรับการนำเข้าสินค้าผัก ผลไม้ มีปริมาณ 166,359 ตัน มูลค่า 3,141.63 ล้านบาท โดยเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงก่อนที่จะมี พบว่ามีปริมาณนำเข้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 201 มีมูลค่านำเข้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 97 แม้ว่าไทยยังคงเป็นฝ่ายเกินดุลการค้ากับจีน 2,546.7 ล้านบาท แต่มูลค่าการเกินดุลการค้ากลับลดลงหากเทียบกับก่อนทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทย-จีน คิดเป็นอัตราการลดลงของมูลค่าเกินดุลการค้ากับจีนร้อยละ 20 นอกจากนี้ ปริมาณการนำเข้าและส่งออกที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดแล้ว ราคาของพืชผักและผลไม้ในประเทศและผลไม้นำเข้าก็แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด (ศศิมา ดำรงสุกิจ, 2547, น. 4)

จากการศึกษาสถานการณ์การค้าพืชผัก ไทย-จีน มีข้อมูลที่สำคัญดังนี้

- การนำเข้ากระเทียมจากประเทศจีนในปี 2546 มีปริมาณ 41,157 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 39.14 ของการปริมาณผลผลิตในประเทศ พื้นที่การปลูกกระเทียมของไทยในปี 2544/2545 มีพื้นที่ 107,644 ไร่ ผลผลิต 232.447 ตัน แต่ในปี 2545/46 มีพื้นที่การปลูกลดลงเหลือ 63,347 ไร่ ผลผลิต 105,147 ตัน
- หอมหัวใหญ่มีการนำเข้าปริมาณ 15,256 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 43.23 ของปริมาณผลผลิตในประเทศ พื้นที่การปลูกหอมหัวใหญ่ในปี 2544/45 มี 10,447 ไร่ ผลผลิต 36,000 ตัน ในปี 2545/46 มีพื้นที่ปลูกเพิ่มขึ้นเล็กน้อย คือ 11,408 ไร่ มีผลผลิต 35,294 ตัน
- ราคานำเข้ากระเทียมจากจีนตั้งแต่เดือนมกราคม-ธันวาคม 2546 มีราคาอยู่ในช่วง 4.61- 6.89 บาท/กิโลกรัม ราคาเฉลี่ยประมาณ 5.79 บาท/กิโลกรัม ซึ่งมีราคาใกล้เคียงกับต้นทุนการผลิตกระเทียมของไทย พบว่า กระเทียมจีนมีราคาอยู่ในช่วง 20.00-35.74 บาท/กิโลกรัม ส่วนกระเทียมไทยมีราคาอยู่ในช่วง 25.45 – 56.50 บาท/กิโลกรัม
- ราคานำเข้าหอมแดงจากจีนเฉลี่ยในปี 2546 อยู่ที่ประมาณ 2.76 บาท/กิโลกรัม (ต้นทุนการผลิตของไทยอยู่ที่ประมาณ 6 บาท/กิโลกรัม)
- พืชผักที่มีแนวโน้มการนำเข้าจากจีนสูง ได้แก่ ผักกาดหอมห่อ เซเลอรี่ ถั่วดินเตา และคะน้าฮ่องกง โดยผักเหล่านี้มีราคานำเข้าต่ำกว่าราคาผักชนิดเดียวกันที่ทางโครงการหลวงจ่ายราคาคืนแก่เกษตรกรชาวเขาที่ปลูกและให้โครงการหลวงทำการจำหน่าย (โครงการหลวงไม่ใช่ผู้ซื้อสินค้าจากเกษตรกรแต่ทำหน้าที่การตลาดให้ กล่าวคือ เมื่อโครงการหลวงขายผลิตผลได้หลังจาก

นำราคาขายมาหัก “ส่วนเหลือการตลาด” (Marketing margin) ก็จะจ่ายเงินคืนให้เกษตรกร (“งานการตลาด,” ออนไลน์, 2548) ดังแสดงในตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1
เปรียบเทียบราคานำเข้าสินค้าผักและผลไม้จากประเทศจีน
กับราคาที่โครงการหลวงจ่ายให้เกษตรกร

ลำดับที่	ชนิดสินค้า	ราคานำเข้าเฉลี่ย (บาท/กิโลกรัม)	ราคาที่โครงการหลวงจ่ายให้ เกษตรกร (บาท/กิโลกรัม)
1	บร็อคโคลี่	11.67	40.95
2	ถั่วลันเตา	11.85	53.45
3	ปวยเล้ง	8.63	34.77
4	ถั่วหวาน	10.82	57.02
5	เซเลอรี่	10.51	25.13
6	ผักกาดหอมห่อ	9.07	16.22
7	กะหล่ำปลี	4.38	4.83
8	คะน้าฮ่องกง	12.26	60.00

ที่มา: มูลนิธิโครงการหลวง (อ้างถึงใน วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ, 2547, น. 13-14)

จากตารางที่ 1.1 จะเห็นว่า ราคานำเข้าเฉลี่ยของพืชผักจากประเทศจีน มีราคาต่ำกว่าราคาที่โครงการหลวงจ่ายให้เกษตรกรชาวเขาอย่างเห็นได้ชัด ส่งผลให้ผู้บริโภคหรือผู้ประกอบการมีแนวโน้มในการหันมาเลือกซื้อพืชผักที่นำเข้ามาจากประเทศจีนมากกว่าพืชผักที่จำหน่ายโดยมูลนิธิโครงการหลวง

ในวันที่ 5 กรกฎาคม 2547 รัฐบาลได้ลงนามในความตกลงการค้าเสรีกับประเทศออสเตรเลีย หรือเรียกว่า “Thailand-Australia FTAs (T&A FTAs)” ซึ่งจะมีผลใช้บังคับในวันที่ 1 มกราคม 2548 ตามความตกลงดังกล่าว มีสินค้ากลุ่มหนึ่งที่เรียกว่าสินค้าที่อ่อนไหว (Sensitive Industries) จะให้เวลาเตรียมพร้อมรับการปลดภาษีจนเป็นศูนย์ถึง ปี 2568 นอกจากนี้ยังมีการนำระบบโควตาภาษี (Tariff Quota) มาใช้ประกอบด้วย โดยความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลียจะต้องไม่ขัดกับความตกลงการค้าเสรีภายใต้องค์การการค้าโลก

สำหรับอุตสาหกรรมที่ไทยจะได้รับประโยชน์มากที่สุดจากการส่งออกคือ รถยนต์ เคมีภัณฑ์และพลาสติก ส่วนอุตสาหกรรมที่ได้รับประโยชน์จากการส่งออกเส้นด้าย ผลิตภัณฑ์นม และเนื้อโคแช่แข็ง ในแง่สินค้าเกษตรไทยจะได้รับผลดีจากการผ่อนปรนมาตรการปกป้องจาก ออสเตรเลีย คือมาตรการด้านสุขอนามัย (Sanitary and Phytosanitary Measures : SPS) และ มาตรการปกป้องการทุ่มตลาด (Anti-dumping) โดยสินค้าเกษตรที่ได้รับประโยชน์คือ ผลไม้ สับปะรด กุ้งและไก่

จากสรุปการค้าระหว่างประเทศของไทยกับประเทศออสเตรเลีย ช่วงเดือน มกราคม- มิถุนายน 2547 พบว่า

ไทย-ออสเตรเลีย : ไทยเกินดุลการค้า 184.2 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ลดลงร้อยละ 35.7

มูลค่าการส่งออก 1,160.8 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้นร้อยละ 16.86 สินค้าส่งออกที่ เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่ ได้แก่ รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบ อาหารทะเลกระป๋องและสำเร็จรูป เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์ อัญมณีและเครื่องประดับ น้ำมันดิบ ผลิตภัณฑ์ยาง เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ สินค้าส่งออกที่ลดลง ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ พลาสติก เม็ดพลาสติก เครื่องคอมพิวเตอร์อุปกรณ์และส่วนประกอบ เพอร์นิเจอร์และชิ้นส่วน อาหารสัตว์เลี้ยง เครื่องรับวิทยุโทรทัศน์และส่วนประกอบ เป็นต้น

มูลค่าการนำเข้า 976.6 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้น ร้อยละ 38.0 เป็นผลจากการเพิ่มขึ้น ของการนำเข้าสินค้าสำคัญ ได้แก่ สินแร่โลหะอื่น ๆ และเศษโลหะ เครื่องเพชรพลอย อัญมณี เงินแท่งและทองคำ เส้นใยใช้ในการทอ เหล็กและเหล็กกล้า ธัญพืชและธัญพืชสำเร็จรูป เคมีภัณฑ์ หนังสือพิมพ์และหนังสือ ส่วนสินค้านำเข้าที่ลดลง ได้แก่ อาหารสัตว์ ผลิตภัณฑ์พลาสติก แร่ดิบ ยากำจัดศัตรูพืช กระดาษ กระดาษแข็งและผลิตภัณฑ์ เครื่องดื่มประเภทน้ำแร่ น้ำอัดลมและสุรา เป็นต้น ("สรุปการค้าระหว่างประเทศของไทยกับประเทศคู่ค้าที่สำคัญ," ออนไลน์, 2547)

ในภาพรวมการจัดตั้งเขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย จะส่งผลกระทบต่อ เศรษฐกิจของไทยในแง่ตลาดส่งออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น (Intensive labour) นอกจากนั้นไทยยังได้รับประโยชน์ในแง่ต้นทุนการผลิตที่ต่ำลงจากการปรับลด อัตราภาษีนำเข้าทำให้ไทยมีประสิทธิภาพในการผลิต และการส่งออกไปยังตลาดโลกได้ดีขึ้น โดยราคาสินค้า และราคาสินค้าส่งออกของไทยลดลงร้อยละ 0.11 และ 0.05 ทำให้ปริมาณ การส่งออกของไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.76 นอกจากนั้นอัตราผลตอบแทนการลงทุนที่สูงขึ้นทำให้ ประเทศไทยได้รับประโยชน์จากการลงทุนที่สูงขึ้นร้อยละ 0.58 ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ

เบื้องต้นของไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.32 และสวัสดิการสังคมของไทยเพิ่มขึ้น 349.04 ล้านเหรียญสหรัฐ ซึ่งผลประโยชน์ส่วนใหญ่เกิดจากการเปิดตลาดของออสเตรเลีย

ด้านความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Advantage) ปรากฏว่า ภาคการผลิตของไทยที่ได้รับผลกระทบต่อผลผลิตภายในประเทศจากการทดแทนการผลิต โดยการนำเข้าสินค้าจากออสเตรเลียซึ่งมีราคาต่ำกว่า ส่งผลให้มีปริมาณการนำเข้าสูงขึ้น ดุลการค้าลดลง และราคภายในประเทศลดลง ได้แก่ สินค้าที่อ่อนไหวของไทยประกอบด้วยโคนม โคเนื้อ น้ำตาล มันฝรั่ง กาแฟ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์จากนม ประเทศไทยมีการนำเข้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.82 ซึ่งเป็นการนำเข้าจากออสเตรเลียเพิ่มขึ้นร้อยละ 33.14 ซึ่งการนำเข้าดังกล่าวส่งผลให้ผลผลิตในไทยลดลงร้อยละ 2.69 ดุลการค้าลดลง 31.72 ล้านเหรียญสหรัฐ ซึ่งอุตสาหกรรมโคนมได้รับเวลาในการปรับตัวประมาณ 15-20 ปี ก่อนที่ประเทศไทยจะไม่ใช่มาตรการปกป้อง (Protectionism) โดยในปี 2563 จะไม่เก็บภาษีนำเข้าสำหรับโคเนื้อ และในปี 2568 สำหรับโคนม

ภายใต้ข้อตกลงขององค์การการค้าโลกซึ่งถือปฏิบัติมา 10 ปี ประเทศไทยมีข้อผูกพันที่จะต้องเปิดโควตานำเข้านมผงขาดมันเนยอย่างต่ำ 55,000 ตันต่อปี โดยมีภาษีในโควตาไม่เกินร้อยละ 20 (ในทางปฏิบัติเก็บจริงร้อยละ 5) ส่วนการนำเข้าที่เกินจากโควตาให้คิดภาษีร้อยละ 216 ซึ่งในทางปฏิบัติมีการนำเข้าจริงประมาณ 83,000 ตันต่อปี ซึ่งเป็นการนำเข้าเกินโควตาอยู่ประมาณ 28,000 ตันต่อปีเพื่อให้อุตสาหกรรมแปรรูปนมนำไปใช้ในการผลิต

ตารางที่ 1.2
พันธกรณีของผลิตภัณฑ์นม

ปี	น้ำนมดิบและนมปรุงแต่ง				นมผงขาดมันเนย		
	โควตา นำเข้า(ตัน)	อัตรา ภาษี ใน โควตา	อัตราภาษีนอกโควตา		โควตา นำเข้า(ตัน)	ภาษีใน โควตา	ภาษี นอก โควตา
			น้ำนม ดิบ	ผลิตภัณฑ์ นม			
2538	2,286.00	20	45.5	92.4	45,000.00	20	237.6
2539	2,298.67	20	45.0	91.2	46,111.11	20	235.2
2540	2,311.33	20	44.5	90.3	47,222.22	20	232.8
2541	2,324.00	20	44.0	89.4	48,333.33	20	230.4
2542	2,336.00	20	43.5	88.5	49,444.44	20	228.0
2543	2,349.33	20	43.0	87.6	50,555.56	20	225.6
2544	2,362.00	20	42.5	86.7	51,666.67	20	223.2
2545	2,374.67	20	42.0	85.8	52,777.78	20	220.8
2546	2,387.33	20	41.5	84.9	53,888.89	20	218.4
2547	2,400.00	20	41.0	84.0	55,000.00	20	216.0

ที่มา: กองการค้าพหุภาคี กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

ภายใต้ FTA ไทย-ออสเตรเลีย ไทยเปิดโควตานมผงขาดมันเนยให้แก่ออสเตรเลียเป็นการเฉพาะจำนวน 2,200 ตัน ในปี 2548 “ซึ่งจำนวนดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของโควตา 15,000 ตันต่อปีที่ไทยต้องนำเข้าอยู่แล้ว เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการบริโภคภายในประเทศ... และแม้ว่าจำนวนโควตาจะเพิ่มขึ้นไปเป็นลำดับจนถึง 3,500 ตัน ในปี 2563 และคงปริมาณนี้ไปจนถึงปี 2567” (“ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย (TAFTA) : เรื่อง การเปิดสินค้านมและผลิตภัณฑ์นม,” ออนไลน์, 2548)

การนำเข้านมผงขาดมันเนยจากต่างประเทศเป็นปริมาณ 7-8 หมื่นตัน ในแต่ละปี เป็นปัญหาที่สร้างผลกระทบและความเดือดร้อนให้แก่เกษตรกรไทยเป็นเวลานาน ทำให้เกิดปัญหาล้นตลาด ต้องเทน้ำนมดิบทิ้ง ทั้งที่มีปริมาณการผลิตเป็นร้อยละ 60 ของปริมาณนมพร้อมดื่มใน

ตลาด “โดยเฉพาะทุกปีในช่วงโรงเรียนปิดภาคฤดูร้อน ประเทศไทยมักประสบกับปัญหาน้ำนมดิบ
ล้นตลาด เป็นที่คาดการณ์ว่าถ้าไม่ลดการนำเข้านมผงจากต่างประเทศ หรือไม่ขยายการใช้นมดิบใน
ตลาดนมอย่างอื่น น้ำนมดิบจะล้นตลาดภายใน 2-3 ปีข้างหน้า เนื่องจากการผลิตที่เพิ่มมากขึ้น”
(ศศิมา ดำรงสุกิจ, 2547, น. 5)

ตารางที่ 1.3

สถิติการนำเข้านมผงประเภทต่าง ๆ และผลิตภัณฑ์นม

สถิติการนำเข้านมผงประเภทต่าง ๆ และผลิตภัณฑ์นม						
ปี	นมผงขาดมันเนย		นมผงเต็มมันเนย		หางนม	
	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)
2535	62,147	2,768.23	14,188	1,059.64	4	0.19
2536	52,375	2,484.85	13,796	1,032.92	11	0.56
2537	71,749	2,913.89	15,573	1,119.11	29	1.61
2538	79,919	4,123.19	21,514	1,477.07	39	2.02
2539	67,179	3,895.20	30,792	2,256.78	26	1.64
2540	70,990	4,029.92	48,591	3,966.60	49	3.00
2541	53,041	4,073.96	34,775	3,823.96	42	3.65
2542	56,035	3,313.96	31,983	2,953.40	67	5.10
2543	18,958	1,116.59	14,855	1,182.16	40	2.85

ที่มา: กรมศุลกากร กระทรวงการคลัง

ในอดีตที่ผ่านมา นมผงที่นำเข้าจากต่างประเทศเมื่อคิดเป็นต้นทุนแล้วจะถูกกว่าน้ำนม
ดิบในประเทศทุกปี โดยเฉพาะนมผงที่นำเข้ามาจากประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ มีราคาถูก
กว่าในประเทศไทยมาก (ประมาณ 6-7 บาท/กิโลกรัม) และระยะทางในการขนส่งไม่ไกลมากเมื่อ
เปรียบเทียบกับประเทศผู้ผลิตนมผงในทวีปยุโรป อีกทั้งราคาน้ำนมดิบในประเทศที่โรงงานผลิตนม
พร้อมดื่มรับซื้อ ราคาเฉลี่ยกิโลกรัมละ 11-12 บาท เนื่องจากต้นทุนน้ำนมดิบในประเทศมีราคาสูง
กว่านมผงที่นำเข้าจากต่างประเทศ และเป็นที่ทราบกันว่า นมผง 1 กิโลกรัม เมื่อนำมาผสมกับน้ำ

สามารถผลิตเป็นนํ้านมได้ 10 กิโลกรัม ดังนั้น เพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิต โรงงานผลิตนมจึงนิยมใช้นมผงในการผลิตนมพร้อมดื่มมากกว่าการใช้นํ้านมดิบที่ผลิตในประเทศ

ตารางที่ 1.4
ต้นทุนการผลิตนํ้านมดิบของประเทศต่าง ๆ

ประเทศ	ต้นทุนการผลิตนํ้านมดิบ (บาท/กิโลกรัม)
สหรัฐอเมริกาและแคนาดา	10-14
ยุโรป	12
นิวซีแลนด์	6
ออสเตรเลีย	6.50
ญี่ปุ่น นอร์เวย์ สวิสเซอร์แลนด์	18-28
ไทย	8-10

ที่มา: จิตศักดิ์ ไชยพาน (2547, น. 35) และ ("ข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับผลกระทบต่อประเทศไทย," ออนไลน์, 2548)

จากตารางที่ 1.4 จะเห็นว่า ต้นทุนการผลิตนํ้านมดิบในประเทศไทย จัดอยู่ในกลุ่มปานกลาง แต่ต้นทุนการผลิตนํ้านมดิบของนิวซีแลนด์และออสเตรเลียนั้นอยู่ระดับที่ต่ำมาก เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติ ที่ดินและฝนตกตลอดทั้งปี ซึ่งเหมาะสำหรับการเลี้ยงโคนม ประกอบกับการพัฒนาพันธุ์โคนมที่ได้คุณภาพอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ปริมาณการผลิตนํ้านมดิบมีต้นทุนที่ต่ำกว่า

จากการเปิดเสรีนำเข้าผลิตภัณฑ์นมลดภาษีลงเหลือร้อยละ 0 จะทำให้ราคานํ้านมดิบภายในประเทศต้องปรับลดลงอีก และผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดคือเกษตรกรรายย่อยผู้เลี้ยงโคนมซึ่งจะต้องปรับตัวอย่างมากเพื่อลดต้นทุนการผลิตในการแข่งขันกับนมผงนำเข้าจากต่างประเทศ แม้ว่าประเทศไทยจะได้ประโยชน์หลายประการจากการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย แต่ก็มีผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการเปิดเขตการค้าเสรีโดยเฉพาะผู้เลี้ยงโคนมประมาณ 350,000 คน สหกรณ์โคนม 117 สหกรณ์ และเกษตรกรรายย่อยทั่วประเทศ 1 ล้านคน ซึ่งภายใน 20 ปีข้างหน้าภายหลังที่อัตราภาษีนำเข้าผลิตภัณฑ์นมลดเหลือร้อยละ 0 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมไทยจึงจำเป็นต้องปรับตัว เพื่อให้สามารถแข่งขันกับผลิตภัณฑ์นมที่นำเข้าจากต่างประเทศ

เนื่องจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่เป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมส่วนใหญ่ร้อยละ 76 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (เจริญ จันทลักษณ์, 2538, น. 12) และมีการรับรู้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการประกอบอาชีพผ่านทางสหกรณ์โคนมเท่านั้น (ชุมพล เจษฎาพร, 2546, น. 15) จากเหตุการณ์ดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการรับรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่มีต่อการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย เพื่อผลที่ได้จากการศึกษาจะสามารถนำมาปรับปรุงหาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคนมให้รองรับกับสถานการณ์ในปัจจุบัน และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ด้านผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ต่อสถานการณ์การเปิดการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย
2. เพื่อศึกษาลักษณะการปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทางการประกอบอาชีพภายหลังจากมีการรับรู้การเปิดเขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย
3. เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมการรับรู้และพัฒนากิจการด้านอาชีพเลี้ยงโคนมของเกษตรกร ภายหลังจากการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลียมีผลบังคับใช้ เพื่อให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมสามารถประกอบอาชีพของตนเองได้อย่างต่อเนื่องและมีมาตรฐาน

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้ศึกษาเฉพาะ การรับรู้การเปิดเขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลียที่ส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพและการปรับตัว โดยมีขอบเขตการศึกษาดังนี้

ขอบเขตด้านประชากรที่ศึกษาคือ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่เป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมกำแพงแสน จำกัด

ขอบเขตด้านเนื้อหาศึกษาแนวทางการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนม เนื่องจากการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย แบ่งเป็น 2 ด้านคือ

1. การรับรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในด้านที่สัมพันธ์กับการประกอบอาชีพต่อการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย

2. แนวทางในการปรับตัวและพัฒนาการด้านอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมภายหลังจากการรับรู้การเปิดเขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย

คำจำกัดความ

ผู้ศึกษาได้กำหนดคำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ไว้ดังนี้

การเปิดเขตการค้าเสรี หมายถึง การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ โดยการทำสัญญาเพื่อลดภาษีศุลกากรระหว่างกันภายในกลุ่ม ซึ่งมีเป้าหมายให้เหลือภาษีน้อยที่สุดหรือเป็นศูนย์ แต่ยังคงมีการใช้อัตราภาษีปกติกับประเทศนอกกลุ่มหรือไม่ได้มีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ

การรับรู้การเปิดเขตการค้าเสรี หมายถึง การแสดงออกถึงความรู้ ความเข้าใจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมเกี่ยวกับการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย ในด้านที่ส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนม

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม หมายถึง ผู้ที่ประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนมในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

การปรับตัวด้านอาชีพ หมายถึง การปฏิบัติของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในการประกอบอาชีพนับจากอดีตจนถึงปัจจุบันที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและตอบสนองต่อความจำเป็นในเชิงพัฒนาการด้านอาชีพ รวมทั้งเป็นการเตรียมความพร้อมต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเปลี่ยนแปลงในอนาคตและส่งผลต่อการประกอบอาชีพ

ปริมาณการรับซื้อนํ้านมดิบ หมายถึง ความต้องการรับซื้อนํ้านมดิบจากเกษตรกรของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมนมที่ขออนุญาตนำเข้านมผงตามโควตาจำนวน 55,000 ตัน และ 2,200 ตัน ที่ผูกพันไว้กับองค์การการค้าโลก และตามความตกลงการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย

ราคารับซื้อนํ้านมดิบในประเทศ หมายถึง ราคานํ้านมดิบโดยเฉลี่ย (บาท/กิโลกรัม) ที่สหกรณ์โคนมรับซื้อจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่เป็นสมาชิก

การมีส่วนร่วมในเครือข่ายอาชีพ หมายถึง การที่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่เป็นสมาชิกสหกรณ์โคนม มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ทำกิจกรรมร่วมกันและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนม

การจัดการและพัฒนาฟาร์มโคนม หมายถึง การที่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมนำประสบการณ์ความรู้ ตลอดจนเทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ ๆ เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม ในด้านการจัดการฝูงโคนม การให้อาหารโคนม การรีดน้ำนมดิบ การจัดการด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม การทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของฟาร์ม การจดบันทึกข้อมูลสถิติ อย่างถูกวิธีและเหมาะสม ซึ่งจะส่งผลต่อปริมาณน้ำนมดิบที่ได้รับและการลดต้นทุนการผลิต

การลดต้นทุนการผลิต หมายถึง การลดภาระค่าใช้จ่ายทั้งที่เป็นเงินสดและไม่เป็นเงินสดในการเลี้ยงโคนม ได้แก่ ค่าเช่าที่ดิน ค่าแรงงาน ค่าอาหารที่ใช้ในการเลี้ยงโคนม ดอกเบี้ยเงินกู้ ค่าบริการสัตวแพทย์ ค่ายาและวัคซีนรักษาโรค ค่าผสมเทียม ค่าน้ำ-ค่าไฟฟ้า ค่าขนส่ง ค่าซ่อมแซมโรงเรือนและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ

สถานภาพทางสังคม หมายถึง การที่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีตำแหน่งทางสังคมโดยการเป็นผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการ อบต. หัวหน้ากลุ่มหรือหัวหน้าโครงการต่าง ๆ เป็นต้น

ช่องทางการเปิดรับข่าวสาร หมายถึง การรับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องในการประกอบอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมโดยผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุชุมชน หอกระจายข่าว ใบปลิว แผ่นพับ การฝึกอบรม การเข้าร่วมประชุมและสัมมนา ฯลฯ